

navegador

La defensa d'Europa, una perspectiva

vista prèvia >

La UE és un experiment de cooperació política i econòmica que ha aportat pau i prosperitat a Europa durant les últimes dècades. El projecte europeu, però, afronta molts reptes, un dels quals és el de definir la seva política de defensa i seguretat. Quin paper ha de jugar Europa al món? Quin model de defensa ha de tenir? Com millorar la seva sobirania? Aquestes són algunes de les preguntes candents en la configuració de la UE del futur.

Adrià Armengou

Analista en Relacions Internacionals

@adria_armengou

«Europa és un gegant econòmic, un nan polític i un cuc militar». Aquesta celebrada frase de Mark Eyskens, l'aleshores ministre d'Afers Exteriors belga, feta el 1991, defineix prou bé la UE encara ara en l'actualitat tot i els notables avenços en matèria d'integració de les polítiques d'exterior i defensa dels estats membres.¹ La UE és un experiment amb una gran capacitat que ha aconseguit unir potències històricament rivals com Alemanya i França, estats que s'han fet la guerra en múltiples ocasions.² Aquest projecte es va crear just després de la catastròfica Segona Guerra Mundial i se sustenta sobre una sèrie de valors humanistes: dignitat humana, llibertat, democràcia, igualtat, imperi de la llei i els drets humans.³ Els presents ideals europeus són molt necessaris en el nostre món actual, un món on les autocràcies cada cop són més poderoses⁴ i en alguns casos, expansives.⁵ Davant del risc de retrocés a

escala mundial de les democràcies, cal un actor poderós que defensi que la llibertat d'expressió és sagrada, que els drets humans són inviolables o que les persones tenen dret a escollir els seus governants.

Els estats europeus per separat, tot i ser respectats a nivell mundial, són notablement menys influents que les tres grans potències actuals: els EUA, Rússia i la Xina —sent aquestes dues últimes autocràcies.⁶ Cal, per tant, que la UE deixi de ser un «nan polític». Per a evolucionar respecte a la situació actual, la UE haurà d'afrontar certes reformes en múltiples dimensions. Una d'aquestes és la política de defensa. Aquests canvis no s'han de fer de qualsevol manera, ja que és menester una evolució en el paradigma de seguretat de com es tracten els afers militars: cal enfocar-los cap a la promoció de la Seguretat Humana. Aquesta situa les persones al centre, i si bé no renuncia a les capacitats militars, sí que posa èmfasi en altres dimensions:

seguretat alimentària, econòmica, política...⁷

En aquest article explorarem la defensa de la UE. Tot i no renegar de l'idealisme amb el qual sovint s'han tractat els afers de defensa des de visions d'esquerres, aquest escrit representarà una certa variació. Perquè és imprescindible parlar de defensa des de perspectives d'esquerres, i fer-ho amb naturalitat, respecte i rigor.

Un primer intent

La idea d'unes forces armades europees no és pas nova. Al 1952 es va proposar la creació de la Comunitat Europea de Defensa integrada dins la recent creada OTAN. Aquesta entitat estaria formada per sis estats —Alemanya Occidental, Bèlgica, França, Itàlia, Luxemburg i els Països Baixos—⁸ constaria de 43 divisions,⁹ i sumaria un total de 645.000 soldats.¹⁰

1 LEONARD, «Europe for itself».

2 WOLOCH (et al), «History of France».

3 EUROPEAN UNION, «Aims and values».

4 PAPADA (et al), «Defiance in the Face of Autocratization. Democracy Report 2023».

5 INSTITUTE FOR THE STUDY OF WAR, «Rus-

sia-Ukraine warning update: initial russian offensive campaign assessment».

6 PAPADA (et al), «Defiance in the Face of Autocratization. Democracy Report 2023».

7 UNITED NATIONS, «Wwhat is human security».

8 BRITANNICA, «European Defense Community».

9 TIME, «EDC. The european army».

10 ARMY DIVS, «U.S. Army Divisions In World War II».

Si hi ha un esdeveniment catalitzador de la idea de defensa europea és sens dubte la invasió total de Rússia a Ucraïna al 2022

No obstant, la proposta no va prosperar perquè l'Assemblea Nacional francesa la va refusar.¹¹

L'expansionisme rus

L'annexió il·legal de Crimea i l'agressió de la Guerra del Donbàs perpetrades per Rússia el 2014,¹² van suposar una desestabilització generalitzada a Europa i, com a conseqüència, va provocar una escalada de la securització al continent. El «Dilema de Seguretat», és a dir, l'augment de despesa militar d'un o més estats en observar com un tercer estat passa a percebre's com a perillós,¹³ va tenir un profund efecte als països europeus. Així, en resposta als esdeveniments del 2014, els membres de l'OTAN van acordar a la Cimera de Gal·les augmentar els pressupostos de defensa fins al 2% del PIB.¹⁴

En aquesta conjuntura diversos polítics europeus importants van expres-

sar una certa preferència vers una UE més implicada a nivell de defensa. L'aleshores president de la Comissió Europea, Jean Claude Juncker, apostava al 2015 per unes forces armades europees per a ser «tinguts en compte seriosament».¹⁵ Anys més tard, el president francès Emmanuel Macron va anunciar al 2018 la necessitat d'un «autèntic exèrcit europeu».¹⁶ L'aleshores cancellera d'Alemanya, Angela Merkel, va secundar la proposta de Macron afirmant que els «líders europeus s'han de plantejar un exèrcit europeu».¹⁷

Però si hi ha un esdeveniment catalitzador de la idea de defensa europea és, sens dubte, la invasió total de Rússia a Ucraïna al 2022. Fracassats tots els intents europeus per evitar l'escalada del conflicte,¹⁸ la UE va observar impotent com la guerra d'agressió tornava a Europa. Les si-

renes antiaèries, que evocaven temps passats, tornaven a ressonar a grans ciutats europees.¹⁹ Conscients de la seva incapacitat coercitiva i contagiats pel Dilema de Seguretat perpetrat per l'expansionisme rus, els 10 i 11 de març del 2022 els líders europeus signaven la Declaració de Versalles, comproment-se a millorar les seves capacitats de defensa.²⁰ L'expansionisme rus és una causa, però no es pot perdre de vista que la possibilitat que a finals del 2024 a la Casa Blanca hi arribi un President que redueixi la presència estatunidenca al continent és també una circumstància que els líders europeus tenen ben present.

Europa es mira al mirall i no li agrada el que veu

Aquesta guerra ha suposat una gran sacsejada geopolítica i militar, ja que representa el retorn de les guerres interestatals d'alta intensitat, a despit que dos anys abans ja hi havia hagut la guerra de l'Alt Karabakh entre

11 EUROPEAN DEFENCE AGENCY, «Our history».

12 WALKER, «Conflict in Ukraine: A timeline (2014 – eve of 2022 invasion)».

13 WIVEL, «Security dilemma».

14 NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION, «Wales Summit Declaration».

15 SPARROW, «Jean-Claude Juncker calls for EU army».

16 BBC News, «France's Macron pushes for 'true European army'».

17 RANKIN, «Merkel joins Macron in calling for a 'real, true European army'».

18 MACKINTOSH (et al), «Macron meets with Putin, leading Europe's diplomatic efforts to defuse Ukraine crisis».

19 INSTITUTE FOR THE STUDY OF WAR, «Russia-Ukraine warning update: initial russian offensive campaign assessment».

20 EUROPEAN COUNCIL, «The Versailles declaration, 10 and 11 March 2022».

La guerra d'alta intensitat a Ucraïna va posar de manifest que els països europeus no estaven prou preparats per fer front a un conflicte d'aquestes característiques

Armènia i l'Azerbaidjan.²¹ La tendència bèl·lica d'ençà del final de la Guerra Freda era caracteritzada pel domini de les guerres civils, sovint amb una intensitat mitjana —on els grans combats són infreqüents— i de naturalesa asimètrica —on un bàndol és notòriament més poderós que els altres.²² Les operacions militars expedicionàries occidentals a l'Iraq²³ i l'Afganistan²⁴ iniciades a principis del segle XXI foren també guerres d'aquesta mena. Aquesta propensió va provocar un dimensionament d'entrenaments, procediments, adquisicions, doctrina i pressupostos adaptats a aquest tipus d'operacions militars.²⁵ La guerra d'alta intensitat a Ucraïna va posar de manifest que els països europeus no estaven prou preparats per fer front a un conflicte d'aquestes característiques, que involucrava una despesa artillera considerable, un extensiu ús del carro de combat i

grans requeriments de personal, per posar-ne exemples concrets.²⁶ Els EUA, per la seva banda, ja havien iniciat canvis en les seves forces armades per a adaptar-se al nou clima de rivalitats potencials amb la Xina;²⁷ tot i això, també tenien les seves forces armades i doctrina dimensionades majoritàriament segons les necessitats de la guerra asimètrica.²⁸

Capacitats europees actuals

A nivell jurídic, la UE disposa actualment de la Política Comuna de Seguretat i Defensa de la Unió Europea (PCSD) com a eina del Consell Europeu per a fer front a situacions de diversa magnitud, com el desplegament de missions per al manteniment de la pau.²⁹ A banda, i a un nivell inferior, existeix la Cooperació Estructurada Permanent (CEP), una iniciativa de la UE que permet als estats membres que ho desitgin co-

ordinar diversos aspectes en matèria de defensa.³⁰ L'Agència de Defensa Europea també gestiona projectes militars europeus i en formen part tots els estats membres.³¹ Finalment, hi poden haver diversos tractats bilaterals o multilaterals relacionats amb la defensa. Tant les estructures de la CEP com els tractats esmentats poden ser posats al servei de la PCSD segons les disposicions de l'article 42.3 del Tractat de la UE.³²

Vehiculat a través de la PCSD, hi ha un projecte que pot suposar un primer pas per a unes forces armades d'obediència europea: els *EU Battlegroups*. Aquesta estructura creada al 2004 consta de diverses unitats de tipus batalló, uns 1.500 efectius cadascun, que són aportats per les contribucions dels estats membres. Els *EU Battlegroups* no han estat mai activats, però suposen una eina prome-

21 GLOBAL CONFLICT TRACKER, «Nagorno-Karabakh Conflict».

22 KALYVAS, «Nuevas y viejas guerras civiles: ¿una distinción válida?».

23 COUNCIL ON FOREIGN RELATIONS, «The Iraq War».

24 WITTE, «Afghanistan War».

25 U.S. ARMY TRAINING AND DOCTRINE COMMAND, «The U.S. Army in Multi-Domain Operations 2028».

26 GUDMUNDSSON, «Tracking Russia's losses in Ukraine».

27 U.S. ARMY TRAINING AND DOCTRINE COMMAND, «The U.S. Army in Multi-Domain Operations 2028».

28 PETRAEUS (et al), *The Petraeus Doctrine*.

29 EUROPEAN PARLIAMENT, «Common security and defence policy».

30 PERMANENT STRUCTURED COOPERATION (PESCO), «Permanent Structured Cooperation (PESCO)».

31 EUROPEAN DEFENCE AGENCY, «Who we are».

32 EUR-LEX, «Consolidated version of the Treaty on European Union - Title V: General provisions on the union's external action and specific provisions on the common foreign and security policy - Chapter 2: Specific provisions on the common foreign and security policy - Section 2: Provisions on the common security and defence policy - Article 42 (ex Article 17 TEU)».

La UE reconeix que es troba en un terreny geopolític complicat i que ha de realitzar majors i més coordinats esforços en l'àmbit de la defensa

tedora i una més que possible base per a unes futuribles forces armades europees.³³

Amb la CEP es van activar, per exemple, el Comandament Europeu del Transport Aeri i la Força Marítima Europea. El Comandament Europeu del Transport Aeri el conformen set estats³⁴ amb 150 aeronaus.³⁵ La Força Marítima Europea, per la seva banda, la componen quatre³⁶ estats i no té actius permanents.³⁷

Hi ha altres organitzacions de defensa que s'han confectionat en els darrers anys, destacant-ne sobretot l'Eurocòs. Actualment, es regeix pel Tractat d'Estrasburg del 2004 i és una unitat militar de rang de cos d'exèrcit en la que hi participen plenament sis estats,³⁸ a més de quatre estats

associats, incloent-hi Turquia. Una de les unitats més particulars que formen part del cos, pel seu rerefons històric i per la importància estratègica que comporta, és la Brigada Franco-alemanya, composta per personal d'aquests dos estats sota el comandament de l'Eurocòs. Aquesta estructura ha participat en missions internacionals i, per tant, té certa experiència operativa.³⁹

Brúixola estratègica

Els esdeveniments de Rússia del 2014, sense oblidar la retirada occidental de l'Afganistan del 2021, van precipitar que la UE actualitzés el seu rumb en matèria de defensa a través del document de la Brúixola Estratègica. Aquest document ja va sortir del forn una mica coix, ja que va veure la llum el març del 2022, just un mes després de la invasió russa d'Ucraïna i, per tant, les propostes estan majoritàriament emmarcades en un context diferent. En l'escrit, la UE reconeix que es troba en un terreny geopolític complicat i que ha de realitzar majors

i més coordinats esforços en l'àmbit de la defensa. La UE es proposa, entre d'altres, millorar la PCSD i crear una Capacitat de Desplegament Ràpid de 5.000 efectius. Aquesta unitat militar es podria activar ràpidament en escenaris de crisi, operant des de forces de desplegament inicial, d'estabilització o de reserva. La UE faria servir els *EU Battlegroups* mencionat anteriorment per a conformar aquesta unitat. A banda d'aquesta capacitat, la Brúixola Estratègica també proposa millorar les capacitats de Ciberseguretat i reduir les dependències industrials, entre moltes altres mesures. En definitiva, el document es tracta d'una declaració d'intencions. És important remarcar que no renega pas de l'OTAN, sinó que busca complementar-la.⁴⁰

Realitat sobre el terreny

Tot i les capacitats europees que hem vist i la voluntat de la UE de ser més autònoma en l'àmbit de defensa, i evidentment tenint en compte les forces armades estatals, la situació a

33 THE DIPLOMATIC SERVICE OF THE EUROPEAN UNION, «EU Battlegroups».

34 Aquest estats són: Alemanya, Bèlgica, Estat espanyol, França, Luxemburg, Itàlia i Països Baixos.

35 EUROPEAN AIR TRANSPORT COMMAND, «EATC's portfolio».

36 Aquests estats són: Estat espanyol, França, Itàlia i Portugal.

37 EUROMARFOR, «The Organization».

38 Participants plens: Alemanya, Bèlgica, Estat espanyol, França, Luxemburg i Polònia. Associats:

Grècia, Itàlia, Romania, Turquia.

39 EUROCORPS, «History».

40 STRATEGIC COMPASS EUROPEAN UNION, «The Strategic Compass of the European Union».

La Brúixola Estratègica també proposa millorar les capacitats de Ciberseguretat i reduir les dependències industrials, entre moltes altres mesures

l'escenari de defensa europeu deixa clar que actualment són l'OTAN i els EUA els actors militars més importants de la zona. Sense entrar en valoracions polítiques, exposarem breument a continuació la situació militar sobre el terreny a Europa.

L'OTAN és una aliança militar molt consolidada que gaudeix d'una interoperabilitat notòria gràcies, per una banda, als exercicis militars conjunts⁴¹ com per l'altra, a les polítiques d'estandarització.⁴² Tot i no disposar de materials propis, excepte la flota d'avions d'alerta primerenca,⁴³ a través de l'OTAN, s'hi aglutina un gran potencial militar. Si prenem com a exemple la frontera amb la Federació Russa, la zona més potencialment perillosa d'Europa, l'OTAN disposa de diversos *NATO Battlegroups*, que, com els *EU Battlegroups* anteriorment mencionats, són unitats del tipus batalló, en aquest cas, sense una xifra definida. Els *NATO Battlegroups* estan distribuïts a diversos estats membres que

41 NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION, «NATO exercises».

42 NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION, «Standardization».

43 NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION, «AWACS: NATO's 'eyes in the sky'».

comparteixen frontera amb Rússia, cobrint fins a vuit estats diferents — Bulgària, Eslovàquia, Estònia, Hongria, Letònia, Lituània, Polònia i Romania— i en formen part diversos contingents dels estats membres de l'aliança. En total, els *NATO Battlegroups* consten de 9.641 soldats.⁴⁴ Tot i que aquesta xifra pot resultar irrisòria en comparació, per exemple, a les tropes que Rússia té desplegades a Ucraïna —470.000 al febrer del 2024 segons el Royal United Services Institute (RUSI)—,⁴⁵ la intencionalitat política és la de demostrar el compromís dels aliats per estar disposats a defensar cada centímetre de territori de l'aliança. Aquesta garantia de defensa ha de ser sòlida i creïble, i de fet ho és si tenim en compte que estats tradicionalment neutrals com Suècia i Finlàndia han decidit formar-ne part. A aquestes capacitats cal afegir-hi les missions de patrullatge aeri⁴⁶ i marítim,⁴⁷

44 NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION, «NATO's Forward Presence».

45 WALTING I REYNOLDS, «Russian Military Objectives and Capacity in Ukraine Through 2024».

46 HOUSE OF COMMONS LIBRARY, «NATO enlargement: Sweden and Finland»; NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION, «NATO Air Policing: securing Allied airspace».

47 NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION, «NATO's maritime activities».

sense deixar de banda les capacitats cyber.⁴⁸ Més enllà de la frontera amb Rússia, l'aliança disposa d'una unitat anomenada *NATO Response Force* que actualment consta de 40.000 efectius —amb perspectives d'augmentar-ne fins als 300.000—⁴⁹ 5.000 dels quals són una força de molt alta disponibilitat,⁵⁰ un tipus d'unitat que la UE vol copiar amb la Brúixola Estratègica, com hem vist.

L'autèntica força de l'OTAN radica en el seu famós article 5,⁵¹ l'anomenat «article dels mosqueters» —tots per a un, i un per a tots. És la perspectiva de l'ajuda mútua i la invocació d'aquest article el que fa que els potencials agressors s'ho pensin dues vegades a l'hora d'atacar un país OTAN. I el gran campió d'aquesta seguretat és la major potència militar de la Història de la humanitat: els EUA. Actualment, aquest país té desplegats uns 100.000 soldats a

48 NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION, «Collective defence and Article 5».

49 BAYER, «NATO will increase high-readiness force to 'well over' 300,000 troops».

50 NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION, «NATO Response Force».

51 NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION, «Collective defence and Article 5».

L'asimetria de poders dels EUA respecte als països europeus fa també que els procediments de l'OTAN estiguin molt influenciats pel pensament militar estatunidenc

Europa.⁵² Les forces armades estatunidenques són capaces d'operar en tot l'espectre d'operacions: des de situacions d'alta intensitat fins a contra insurgència. Les capacitats militars estatunidenques són molt superiors a la resta dels aliats, fet que es tradueix en un major poder polític en el si de l'aliança. Per exemple, el comandant suprem de l'OTAN, el *Supreme Allied Commander Europe* (SACEUR) [Comandant Suprem dels Aliats a Europa] sempre és estatunidenc i és la mateixa persona que ostenta la comandància de l'EUCOM, el Comandament Europeu dels EUA.⁵³ Aquesta asimetria de poders respecte als europeus fa també que els procediments de l'aliança estiguin molt influenciats pel pensament militar estatunidenc, propens a prioritzar l'acompliment de la missió i el benestar dels seus soldats sobre qualsevol altra consideració, resumit en el lema *Mission first, people always* [La missió primer, les persones sempre].⁵⁴ Amb tot, és just assenyalar que aquesta

doctrina ha demostrat la seva eficàcia en combat.⁵⁵ No obstant, les victòries tàctiques que indubtablement aconsegueix, com les batalles lliurades a l'Iraq a Fallujah el 2004⁵⁶ o a Mosul el 2017,⁵⁷ on sovint tenen un cost en vides civils i destrucció d'infraestructura desorbitadament elevat que fan que l'objectiu polític estigui en risc en perdre suports polítics tant interns com externs.⁵⁸ Trobar l'equilibri profitós d'aquestes dues posicions és una tasca molt complicada, certament. Tot i que és una opció remota, no s'hauria de descartar que els EUA decreixin la seva contribució en defensa europea en un futur pròxim i, per tant, la UE es vegi abocada a invertir-hi més en un període de temps més immediat.

Els crims de guerra

Aquesta preponderància de la doctrina estatunidenca provoca situacions d'alt risc per als civils i les seves

proprietats en una guerra, ja que els postulats americans a vegades atorguen més importància a l'avantatge militar que no pas al Dret Internacional Humanitari (DIH). Així, quan l'OTAN realitza operacions militars, opera influenciada majoritàriament amb les tàctiques, tècniques i procediments dels EUA,⁵⁹ circumstància que provoca que el risc de cometre crims sigui més elevat. A tall d'exemple, l'OTAN ha estat denunciada públicament de cometre crims de guerra per Amnistia Internacional. L'organisme humanitari assenyala que a la Guerra dels Balcans dels anys 1990, els bombardeigs sobre les instal·lacions del mitjà de comunicació RTS a Iugoslàvia van provocar la mort de 16 civils.⁶⁰ Aquest és un cas prou paradigmàtic, ja que en el pensament militar les instal·lacions de mitjans de comunicació són estratègiques i cal privar-ne l'ús a l'enemic. L'OTAN va considerar aleshores que aquest objectiu militar era preferible al respecte pel DIH i la protecció dels civils. Amb la capaci-

52 BASU, «Where 100,000 U.S. troops are stationed in Europe».

53 U.S. EUROPEAN COMMAND, «History of Supreme Allied Commander Europe (SACEUR)».

54 HOWARD, «Mission First, People Always».

55 WAR ROOM, «Whiteboard response: is the us military tactically proficient, but strategically deficient? (1 of 2)».

56 SWIFT, «Second Battle of Fallujah».

57 ARMY UNIVERSITY PRESS, «Five Operational Lessons From the Battle for Mosul».

58 WATSON INSTITUTE, «Afghan civilians».

59 NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION, «Funding NATO».

60 AMNISTIA INTERNACIONAL, «La OTAN sigue impune 10 años después de la Operación Fuerza Aliada».

tat operativa pròpia de la UE dins de l'OTAN, aquesta podrà influir perquè els processos de decisió segueixin de manera rigorosa els principis del DIH, en consonància amb els valors fonamentals de la UE.

Coordinació europea

Més capacitat operativa no implica necessàriament un augment dràstic en despesa de defensa, sinó un desemborsament més eficaç en incardinar les diferents polítiques de defensa dels estats membres. Serà necessària més coordinació política entre els diferents estats per a alinear les facultats europees, evitar duplicitats i cohesionar les capacitats industrials. Cal molta voluntat política, ja que els estats hauran d'acceptar que els seus soldats estiguin comandats per una altra entitat supraestatal; a més aquesta entitat pot tenir objectius polítics que no estiguin necessàriament alineats amb els interessos de l'estat en qüestió. A banda de les botes sobre el terreny, també s'haurà de prestar atenció a l'homogeneïtzació dels materials a través de la indústria de defensa. Actualment, hi ha projectes com el carro de combat

europeu que pot aglutinar els interessos interns dels estats, on Alemanya i França actuen de forma coordinada.⁶¹ No obstant, en els temes de defensa antiaèria, actualment Alemanya i França estan patrocinant sistemes diferents i establint aliances per separat.⁶² En el cas dels nous projectes de caces de combat passa quelcom similar: Itàlia s'alia amb el Regne Unit i el Japó,⁶³ mentre Alemanya, França i l'Estat espanyol projecten el seu.⁶⁴ Hi ha, doncs, camí per córrer per avançar en la coordinació europea.

Seguretat Humana

La història recent ha demostrat sovint que la força militar per si sola no és capaç de solucionar situacions bèl·liques;⁶⁵ és a dir, l'anomenada pau

negativa —absència de combats—⁶⁶ a vegades només és un pedaç temporal del cessament de les hostilitats. Casos pràctics presents com el Darfur⁶⁷ o l'Afganistan⁶⁸ demostren que fa falta quelcom més que no pas una superioritat militar manifesta per a mantenir la pau. Un cop la voluntat política canvia, o l'equació militar de la zona varia, la guspira del conflicte s'atia de nou, potser amb més força,⁶⁹ fent pràcticament inútils els esforços anteriors. Per tant, a la superioritat militar cal afegir-hi més dimensions perquè la pau s'afermi, com ara la justícia, el treball o l'educació, i entendre que cada situació requereix d'una solució particular. Per a fer valer els sacrificis produïts pels soldats —i les seves famílies— al camp de batalla cal cercar la pau positiva —absència de combats i perspectives reals de

61 KNDS, «KMW and nexter join forces on main ground combat system».

62 REUTERS, «Germany, nine other nations push ahead with joint air defence procurement».

63 REUTERS, «Britain, Japan and Italy sign advanced fighter jet programme treaty».

64 FERNÁNDEZ (et al), «Entendiendo el FCAS: un supercaza, un enjambre de drones, una nube de combate».

65 WIKIPEDIA CONTRIBUTORS, «List of wars involving the United States».

66 THE GEORGE WASHINGTON UNIVERSITY, «Negative and Positive Peace Framework».

67 UNITED NATIONS, «Darfur: Cómo esa región sudanesa se convirtió en una "calamidad humanitaria y una catastrófica crisis de derechos humanos"».

68 GLOBAL CONFLICT TRACKER, «Instability in Afghanistan».

69 UNITED NATIONS, «Darfur: Cómo esa región sudanesa se convirtió en una "calamidad humanitaria y una catastrófica crisis de derechos humanos"».

Si prenem com a exemple els esforços de construcció de la pau clàssiques com a l'Afganistan, observarem que no ha donat els fruits esperats

millora i estabilitat—,⁷⁰ i, per això, és necessari emprar el paradigma de la Seguretat Humana.

A la pràctica, això suposa afegir consideracions com la seguretat alimentària, la salut pública o programes de col·laboració amb organitzacions internacionals als plans militars, i executar les maniobres bèl·liques curosament. La guerra té cada cop més un component urbà,⁷¹ ergo és molt probable que les forces armades europees hagin de combatre en aquest tipus d'entorn, amb la qual cosa la infraestructura civil —com les instal·lacions de subministrament d'aigua potable o d'electricitat— pot resultar danyada. Emprant el paradigma de la Seguretat Humana, s'evitarien en gran mesura danys a aquestes infraestructures clau, establint procediments tàctics que en salvaguardessin l'existència. Certament, ens podem trobar amb un enemic que empri infraestructura civil com a refugi,⁷² però la solució a llarg termini no és

destruir aquesta instal·lació. Els destructors de la Seguretat Humana podrien argumentar que emprar aquest paradigma pot alentir les operacions i, per tant, posar en un risc innecessari les tropes i civils. Si bé és cert que les consideracions humanitàries alentiran el ritme de les operacions militars si les comparem en com es condueixen avui en dia aquesta baixa velocitat es veu compensada, i de fet superada, pels enormes beneficis potencials que se n'extreuen operant des d'aquesta concepció: el favor de la població del teatre d'operacions és més probable, la comunitat internacional no es tornaria tan fàcilment en contra de les operacions militars de la UE, l'opinió pública interna seria més resilient... Resumint, es tracta de posar en pràctica el que general Sun Tzu ja deia a l'*Art de la Guerra*: l'aspecte més fonamental de qualsevol guerra és la moral.⁷³ La realitat és que molt probablement sigui una inversió que resulti molt més rendible a llarg termini en comparació a les estratègies tradicionals: si prenem com a exemple els esforços de construcció de la pau clàssiques com a l'Afganistan, observarem que no ha donat els

fruits esperats tot i la ingent quantitat de recursos invertida.⁷⁴

Implicacions geopolítiques

L'opció militar sempre haurà de ser la darrera aposta, però no per això no s'ha d'estar disposat a utilitzar-la quan sigui necessari i adient. La prioritat diplomàtica de la UE ha de ser sempre la cooperació, l'entesa i el diàleg. També s'ha de destacar que la via militar a vegades no és la millor opció, com demostra la història,⁷⁵ i, per tant, els líders europeus han de dissenyar la seva estratègia geopolítica adaptada a cada cas, seguint el paradigma de la Seguretat Humana. La política de defensa constituirà no més un estri més de la política de la UE i en especial de la seva dimensió geopolítica. Les capacitats en matèria de defensa reforçaran la seva credibilitat internacional, permetent-ne l'ús com a factor dissuasiu en situacions de crisi.

70 THE GEORGE WASHINGTON UNIVERSITY, «Negative and Positive Peace Framework».

71 SPENCER, «Urban warfare project».

72 HUNNICUTT, «White House says it has evidence Hamas using Al Shifa hospital to run military actions».

73 SUNZI, *El arte de la guerra de Sunzi*.

74 WATSON INSTITUTE, «Human and budgetary costs to date of the u.s. war in afghanistan, 2001-2022».

75 WIKIPEDIA CONTRIBUTORS, «List of wars involving the United States».

Si la UE autònoma en defensa vol ser un actor respectat globalment, una bona mesura és controlar el flux d'armament d'una manera responsable

Al veïnatge més proper com és el cas dels Balcans, aquesta eina pot jugar un paper decisiu a l'hora de mitigar possibles tensions i de fer avenir posicions polítiques. A la frontera amb Rússia, el missatge que es dona és d'unitat front a l'agressió, i una millora en la capacitat de resposta autònoma europea si és necessari. En el cas de les relacions amb el sud global en general, i l'Àfrica en particular, la combinació d'aptituds militars i el paradigma de la Seguretat Humana poden ajudar a establir la situació en una zona d'interès estratègic europeu. En cas que la UE hagi de prendre accions en la regió és crucial posar l'ésser humà al centre de la seva estratègia, aprenent dels errors anteriors. Ajudar extensivament els països i societats on s'opera per a desenvolupar i protegir d'amenaces els seus sistemes sanitaris, educatius i infraestructures és una estratègia intel·ligent a llarg termini.

Control armamentista

Si la UE autònoma en defensa vol ser un actor respectat globalment, una bona mesura és controlar el flux d'armament d'una manera responsable. En concordança amb els seus valors

fundacionals, la UE no hauria de permetre que els seus carros de combat, els seus caces o les seves fragates siguin venudes a països que violen sistemàticament els Drets Humans o que empraran aquest armament amb finalitats ofensives. L'armament només s'hauria de vendre a països aliats o socis amb un mínim d'estàndards democràtics, i que aquest fos emprat únicament per a la legítima defensa. Per consegüent, és important deixar de dependre energèticament de segons quins països, però això ja és un altre dels reptes que té la UE a curt i mitjà termini i que també afecten les polítiques de defensa i de sobirania.

Conclusions

La UE té a les seves mans la possibilitat d'esdevenir un actor global important i respectat si modifica i adequa la seva política de defensa des del paradigma de la Seguretat Humana. Hi ha certa voluntat política per a una Europa més compromesa en afers de defensa, i la conjuntura actual anima als líders a prendre aquest tipus de decisions. No obstant el dimensionament de les forces europees estatals és manifestament insuficient per a

les guerres d'alta intensitat. Amb la Brúixola Estratègica la UE fa un pas endavant per a ser més autònoma, i actualment existeixen certes unitats que podrien ser la base d'una força armada d'obediència europea. Però no és suficient només millorar les capacitats, s'ha de canviar de paradigma. La Seguretat Humana és prometedora per a assolir més i millors victòries polítiques en el futur. No s'ha de perdre mai de vista que l'opció militar sempre és la darrera alternativa i, per tant, s'han d'explorar totes les vies no violentes per a aconseguir els objectius polítics. Com hem vist, massa sovint la visió tradicional de la seguretat ha resultat ser molt costosa tant en vides com en recursos econòmics, i els resultats polítics finals oferts no són usualment els desitjats. El camí no serà fàcil, ja que caldrà superar les reticències dels propis estats membres a cedir sobirania i superar els procediments militars actuals, dominats per la doctrina estatunidenca. Caldrà cercar un equilibri entre l'excel·lència tàctica estatunidenca i la protecció de les persones. Nogensmenys, la potencialitat europea és evident i, si se segueixen els seus valors fundacionals, pot ser un aspecte molt positiu per a Europa i el món. ■

■ Bibliografia

AMNISTÍA INTERNACIONAL. «La OTAN sigue impune 10 años después de la Operación Fuerza Aliada» [en línea]. A 23 d'abril del 2009. Disponible a <www.es.amnesty.org>.

ARMY DIVS. «U.S. Army Divisions In World War II» [en línea]. A *US ARMY DIVISIONS*. Disponible a <www.armydivs.com>.

ARMY UNIVERSITY PRESS. «Five Operational Lessons From the Battle for Mosul» [en línea]. Disponible a: <armyupress.army.mil>.

BAYER, Lili. «NATO will increase high-readiness force to 'well over' 300,000 troops» [en línea]. A *Politico*, de 27 de juny del 2022. Disponible a <www.politico.eu>.

BASU, Zachary. «Where 100,000 U.S. troops are stationed in Europe» [en línea]. A *Axios*, de 18 de març del 2022. Disponible a <www.axios.com>.

BBC News. «France's Macron pushes for 'true European army'» [en línea]. A 6 de novembre del 2018. Disponible a <www.bbc.com> .

BRITANNICA, The Editors of Encyclopaedia. «European Defense Community» [en línea]. A *Encyclopedia Britannica*, de 20 març del 2023. Disponible a <www.britannica.com>.

COUNCIL ON FOREIGN RELATIONS. «The Iraq War» [en línea]. Disponible a <www.cfr.org>.

EUROCORPS. «History» [en línea]. Disponible a <www.eurocorps.org>.

EUROMARFOR. «The Organization» [en línea]. Disponible a <www.euromarfor.org>.

EUROPEAN AIR TRANSPORT COMMAND. «EATC's portfolio» [en línea]. Disponible a <www.eatc-mil.com>.

EUROPEAN COUNCIL. «The Versailles declaration, 10 and 11 March 2022» [en línea]. Disponible a <www.consilium.europa.eu>.

EUROPEAN DEFENCE AGENCY. «Our history» [en línea]. Disponible a <www.eda.europa.eu>.

EUROPEAN DEFENCE AGENCY. «Who we are» [en línea]. Disponible a <www.eda.europa.eu>.

EUROPEAN PARLIAMENT. «Common security and defence policy» [en línea]. A *Fact Sheets on the European Union*. Disponible a <www.europarl.europa.eu>.

EUROPEAN UNION. «Aims and values» [en línea]. Disponible a <www.european-union.europa.eu>.

EUROPEAN UNION. «Consolidated version of the Treaty on European Union - Title V: General provisions on the union's external action and specific provisions on the common foreign and security policy - Chapter 2: Specific provisions on the common foreign and security policy - Section 2: Provisions on the common security and defence policy - Article 42 (ex Article 17 TEU)» [en línea]. A *EUR-Lex*. Disponible a <www.eur-lex.europa.eu>.

FERNÁNDEZ, Juanjo (et. al). «Entendiendo el FCAS: un supercaza, un enjambre de drones, una nube de combate» [en línea]. A *El Confidencial*, de 7 de setembre del 2023. Disponible a <www.elconfidencial.com>.

GLOBAL CONFLICT TRACKER. «Instability in Afghanistan» [en línea]. A *Council on Foreign Relations*, de 17 d'agost del 2023. Disponible a <www.cfr.org>.

GLOBAL CONFLICT TRACKER. «Nagorno-Karabakh Conflict» [en línea]. A *Council on Foreign Relations*, de 26 d'octubre del 2023. Disponible a <www.cfr.org>.

GUDMUNDSSON, Ragnar. «Tracking Russia's losses in Ukraine» [en línea]. A *Lockerstudio Google*. Disponible a <www.lookerstudio.google.com/>.

HOWARD, Vincent. «Mission First, People Always» [en línea]. A *Advocate*, de gener del 2016. Disponible a <www.advocatemagazine.com>.

HUNNICUTT, Trevor. «White House says it has evidence Hamas using Al Shifa hospital to run military actions» [en línea]. A *Reuters*, de 14 de novembre del 2023. Disponible a <www.reuters.com>.

INSTITUTE FOR THE STUDY OF WAR. «Russia-Ukraine warning update: initial russian offensive campaign assessment» [en línea]. A *Institute for the Study of War*, de 24 de febrer del 2022. Disponible a <www.understandingwar.org>.

KALYVAS, Stathis N. «Nuevas y viejas guerras civiles: ¿una distinción válida?». A *Zona abierta*, núm.112, pàg.21-48, 2005.

KNDS. «KMW and Nexter join forces on main ground combat system» [en línea]. A 20 de

juny del 2018. Disponible a <www.knds.fr>. LEONARD, Mark. «Europe for itself» [en línia]. A *European Council on Foreign Relations*, de 24 de juliol del 2018. Disponible a <www.ecfr.eu>.

MACKINTOSH, Eliza (et al.). «Macron meets with Putin, leading Europe's diplomatic efforts to defuse Ukraine crisis» [en línia]. A *CNN*, de 7 de febrer del 2022. Disponible a <www.edition.cnn.com>.

NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION. «Wales summit declaration» [en línia]. A *North Atlantic Treaty Organization*, de 5 de setembre del 2014. Disponible a <www.nato.int>.

NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION. «Standardization» [en línia]. A 14 d'octubre del 2022. Disponible a <www.nato.int>.

NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION. «NATO Air Policing: securing Allied airspace» [en línia]. A 30 de gener del 2023. Disponible a <www.nato.int>.

NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION. «Collective defence and Article 5» [en línia]. A 4 de juliol del 2023. Disponible a <www.nato.int>.

NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION. «NATO exercises» [en línia]. A 27 de juliol del 2023. Disponible a <www.nato.int>.

NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION. «NATO Response Force» [en línia]. A 27 de juliol del 2023. Disponible a <www.nato.int>.

NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION. «NATO's maritime activities» [en línia].

A 3 d'agost del 2023. Disponible a <www.nato.int>.

NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION. «Cyber defence» [en línia]. A 14 de setembre del 2023. Disponible a <www.nato.int>.

NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION. «Funding NATO» [en línia]. A *North Atlantic Treaty Organization*, de 27 de setembre del 2023. Disponible a <www.nato.int>.

NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION. «AWACS: NATO's 'eyes in the sky'» [en línia]. A 14 de novembre del 2023. Disponible a <www.nato.int>.

NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION. «NATO's Forward Presence» [en línia]. Disponible a <www.nato.int>.

PAPADA, Evie; (et al.). «Defiance in the Face of Autocratization. Democracy Report 2023.» [en línia]. A *Varieties of Democracy*, de març del 2023. Disponible a <www.v-dem.net>.

PERMANENT STRUCTURED COOPERATION (PESCO). «Permanent Structured Cooperation (PESCO)» [en línia]. Disponible a <www.pesco.europa.eu>.

PETRAEUS, David; MATTIS, James N. *The Petraeus Doctrine*. Washington: The Joint Chiefs of Staff, 2009.

RANKIN, Jennifer. «Merkel joins Macron in calling for a 'real, true European army'» [en línia]. A *The Guardian*, de 13 de novembre del 2018. Disponible a <www.theguardian.com>.

REUTERS. «Germany, nine other nations push ahead with joint air defence procurement» [en línia]. A 12 d'octubre del 2023. Disponible a <www.reuters.com>.

REUTERS. «Britain, Japan and Italy sign advanced fighter jet programme treaty» [en línia]. A 14 de desembre del 2023. Disponible a <www.reuters.com>.

SPARROW, Andrew. «Jean-Claude Juncker calls for EU army» [en línia]. A *The Guardian*, de 9 de març del 2015. Disponible a <www.theguardian.com>.

SPENCER, John. «Urban Warfare project» [en línia]. A *Modern Warfare Project*. Disponible a <www.mwi.westpoint.edu>.

STRATEGIC COMPASS EUROPEAN UNION. «The Strategic Compass of the European Union» [en línia]. Disponible a <www.strategic-compass-european-union.com>.

SUNZI. *El arte de la guerra de Sunzi*. Madrid: La Esfera de los Libros, 2006 (reedició).

THE DIPLOMATIC SERVICE OF THE EUROPEAN UNION. «EU Battlegroups» [en línia]. A *European Union External Action*. Disponible a <www.eeas.europa.eu>.

THE ECONOMIST. «Emmanuel Macron warns Europe: NATO is becoming brain-dead» [en línia]. A 7 de novembre, 2019. Disponible a <www.economist.com>.

THE GEORGE WASHINGTON UNIVERSITY. «Negative and Positive Peace Framework» [en línia]. A *Los Diálogos*

Panamericanos. Disponible a <www.blogs.gwu.edu>.

TIME. «EDC. THE EUROPEAN ARMY» [en línia]. A *Magazine Project*, de 10 d'agost del 1953. Disponible a <magazineproject.org/>.

UNITED NATIONS. «Darfur: Cómo esa región sudanesa se convirtió en una "calamidad humanitaria y una catastrófica crisis de derechos humanos"» [en línia]. A 14 de desembre del 2023. Disponible a <www.news.un.org>.

UNITED NATIONS. «What is human security» [en línia]. Disponible a <www.un.org>.

U.S. ARMY TRAINING AND DOCTRINE COMMAND. «The U.S. Army in Multi-Domain Operations 2028» [en línia]. A 26 de febrer del 2021. Disponible a <www.army.mil>.

U.S. EUROPEAN COMMAND. «History of Supreme Allied Commander Europe (SACEUR)» [en línia]. Disponible a <www.eucom.mil>.

SWIFT, John. «Second Battle of Fallujah» [en línia]. A *Encyclopedia Britannica*, 13 de desembre del 2023. Disponible a: <www.britannica.com>.

WALKER, Nigel. «Conflict in Ukraine: A timeline (2014 – eve of 2022 invasion)» [en línia]. A *House of Commons Library*. Disponible a <www.commonslibrary.parliament.uk>.

WALTING, Jack. REYNOLDS, Nick. «Russian Military Objectives and Capacity in Ukraine Through 2024». Disponible a <www.rusi.org/>

WAR ROOM. «Whiteboard response: Is the us military tactically proficient, but strategically deficient? (1 OF 2)» [en línia]. A 12 de setembre del 2018. Disponible a <www.warroom.armywarcollege.edu>.

WATSON INSTITUTE. «Afghan civilians» [en línia]. A març del 2023. Disponible a <www.watson.brown.edu>.

WATSON INSTITUTE. «Human and budgetary costs to date of the U.S. war in Afghanistan, 2001-2022» [en línia]. Disponible a <www.watson.brown.edu>.

WITTE, Griff. «Afghanistan War» [en línia]. A *Encyclopedia Britannica*, de 4 de desembre del 2023. Disponible a <www.britannica.com>.

WIVEL, Anders. «Security dilemma» [en línia]. A *Encyclopedia Britannica*, de 7 de gener del 2019. Disponible a <www.britannica.com>.

WOLOCH, Isser; (et al). «History of France» [en línia]. A *Encyclopedia Britannica*, de 24 de novembre del 2023. Disponible a <www.britannica.com>.